

NÁSTROJ ORGÁNU OCHRANY VEŘEJNÉHO ZDRAVÍ PRO POSUZOVÁNÍ KVALITY HODNOCENÍ ZDRAVOTNÍCH RIZIK

A TOOL OF THE PUBLIC HEALTH PROTECTION BODY FOR THE QUALITY EVALUATION OF HEALTH RISK ASSESSMENT (HRA)

JANA KUČEROVÁ

Krajská hygienická stanice Libereckého kraje se sídlem v Liberci

SOUHRN

Článek se zabývá posuzováním předkládaných hodnocení zdravotních rizik pracovníky hygienických stanic a popisuje nástroj-formulář, vyvinutý autorkou tohoto článku, který by měl zjednodušit posuzování předkládaných hodnocení a také přispět k větší efektivitě a kvalitě práce orgánu ochrany veřejného zdraví a tím i k lepší ochraně veřejného zdraví.

Klíčová slova: hodnocení zdravotních rizik (HRA), orgán ochrany veřejného zdraví

SUMMARY

The article is focused on evaluation of health risk assessment by public health workers and describes a questionnaire, developed by the author, which should simplify evaluation of presented assessments and contribute to improving the effectiveness and quality of work conducted by public health protection facilities and hence improved public health protection.

Key words: health risk assessment (HRA), public health protection facility

Úvod

Krajské hygienické stanice mají povinnost provádět kontrolu správnosti hodnocení zdravotních rizik předkládaných žadateli krajským hygienickým stanicím jako orgánům ochrany veřejného zdraví. Pracovníci krajských hygienických stanic jsou přitom povinni zkontrolovat základní odborné i formální náležitosti a vhodnost a věrohodnost použitých výchozích dat o možné budoucí expozici. Při zjištění nedostatků mají pravomoc vrátit hodnocení rizik k opravě či dopracování, v případě zásadních nedostatků a chyb vedoucích k mylným závěrům hodnocení zdravotních rizik pak mají povinnost o této skutečnosti upozornit autorizující osobu, tj. Státní zdravotní ústav v Praze.

Obdobně postupují pracovníci krajských hygienických stanic i u hodnocení vlivů na veřejné zdraví, zpracovaných držiteli odborné způsobilosti podle § 19 odst. 1 zákona č. 100/2001 Sb., ve znění zákona č. 93/2004 Sb.

Věrohodné závěry hodnocení zdravotních rizik používají pracovníci krajské hygienické stanice jako podklad pro stanoviska a rozhodnutí orgánu ochrany veřejného zdraví (1).

Vzhledem k tomu, že posoudit předkládané hodnocení zdravotních rizik nebývá vždy jednoduchou záležitostí, vznikl formulář pro kontrolu předklá-

daných hodnocení zdravotních rizik, který by měl posuzování usnadnit.

Metodika

Na základě zkušeností s posuzováním hodnocení zdravotních rizik jsem sestavila seznam „otázek“ kladených při analýze jednotlivých hodnocení zdravotních rizik, které vypovídají o kvalitě předkládaných materiálů.

Vzhledem k tomu, že sestavený formulář například v textovém editoru MS WORD by se potýkal s problémy při interaktivitě s uživatelem, byl zvolen pro tvorbu formuláře nástroj Adobe Acrobat 8 Professional, konkrétně jeho součást Adobe LiveCycle Designer. Ten umožňuje tvorbu komplexních interaktivních formulářů ve formátu PDF. To splňuje požadavek kladený na dostupnost formuláře pro každého, stačí mít k dispozici na internetu snadno stažitelný, bezplatný Adobe Acrobat Reader (od verze 7), pomocí kterého vyplňovaný formulář můžete vyplnit, vytisknout, případně poslat e-mailem.

Podklad pro tvorbu dokumentu byl ve wordovské podobě importován do Adobe LiveCycle Designer, včetně grafické úpravy budoucího formuláře. Důvodem využití importu z Word dokumentu byla menší

náročnost na grafickou úpravu, a tím i předpřipravení vzhledu formuláře. Pro vkládání formulářových polí byla využita nabídka položky Library.

Hlavička formuláře byla doplněna o pole, která umožňují vložit jméno uživatele, vybrat datum z kalendáře a vytisknout dokument. Tato pole byla vložena pomocí prvku Text Field v případě jména uživatele a prvku Print Button pro možnost vytisknout dokument. Vložení datumu pak bylo upraveno pomocí prvku Text Field předdefinovaného typu Date/Time Field.

Další prvky z položky Library pro tvorbu jednotlivých polí, které byly použity:

- pro zapsání uživatelských dat – prvek Text Field
 - pro výběr předdefinovaných hodnot – prvek List Box
 - pro výběr možností ano/ne – prvek Check Box
- Tímto způsobem byl vytvořen celý formulář.

Výsledky

Vzniklý formulář se skládá z jedenácti částí, z nichž každá má své zdůvodnění a cíl nutný pro celkové posouzení kvality předkládaných hodnocení zdravotních rizik.

Hlavička formuláře je zaměřena na základní data hodnocení zdravotních rizik, oblast aplikace HRA je doplněna o možnost zvolit si z jednotlivých oblastí, jako jsou EIA (hodnocení vlivů na životní prostředí), IPPC (integrována prevence a omezování znečištění), stížnost, řízení podle stavebního zákona, státní zdravotní dozor, výjimka atd., obdobně je zde zakomponována možnost zvolit si set od I – hluk až po VI – biologické agens v potravinách a pokrmeh, u datumu je vložena volba datumu z kalendáře.

Obr. 1: Volba oblastí aplikace hodnocení zdravotních rizik a setu hodnocení.

Část první je zaměřena na zpracovatele a zjištění, zda a jakého Osvědčení je držitelem.

Druhá část se věnuje hodnocení naplnění prvního kroku hodnocení zdravotních rizik, a to identifikaci chemické látky nebo faktoru.

Část třetí řeší hodnocení vztahu expozice a účinku, je zde zahrnuto i zjištění, zda byly vzaty v úvahu legislativní limity.

Část čtvrtá je zaměřena na hodnocení expozice, zahrnující i popis exponované populace.

Charakterizaci zdravotního rizika se zabývá **část pátá**.

Část šestá si klade za cíl zhodnotit nejistoty hodnocení zdravotních rizik.

Sedmá část se věnuje formální stránce hodnocení zdravotních rizik, která má zjistit identifikovatelnost a srozumitelnost hodnocení zdravotních rizik.

Osmá část je shrnující zhodnocení celého předloženého hodnocení zdravotních rizik.

Část devátá klade důraz na ověření, zda závěry hodnocení zdravotních rizik se promítly do procesu hodnocení vlivů záměrů na životní prostředí prováděném podle zákona č. 100/2001 Sb., tj. konkrétně do předkládaných oznámení nebo dokumentace.

Desátá část hodnotí použitelnost hodnocení zdravotních rizik při rozhodovacím procesu orgánů ochrany veřejného zdraví a pro další řízení zdravotních rizik.

Jedenáctá část pohlíží na hodnocení zdravotních rizik z hlediska laické veřejnosti, neboť právě obavy veřejnosti bývají často důvodem ke vzniku hodnocení zdravotních rizik.

Diskuse

Formulář je vodící pomůckou pro hodnotitele a snaží se zachytit všechny podstatné náležitosti hodnocení zdravotních rizik. Cílem formuláře je především sjednotit přístup pracovníků orgánů ochrany veřejného zdraví při hodnocení úrovně předkládaných hodnocení zdravotních rizik a také přispět, následně díky požadovaným náležitostem v rámci hodnocení zdravotních rizik, ke zvyšování jejich kvality zpracování. Tento formulář lze použít i při posuzování hodnocení zdravotních rizik předkládaných v rámci zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě a o změně některých zákonů, které detailněji řeší vyhláška č. 17/2009 Sb., o zjišťování a nápravě ekologické újmy na půdě.

Formulář není jistě zcela vyčerpávající, neboť je zaměřen především na hodnocení kvantitativních hodnocení zdravotních rizik, nicméně pro kvalitativní hodnocení zdravotních rizik může být dobrým orientačním podkladem, vzhledem k větší obecnosti těchto hodnocení. Formulář předpokládá od pracovníků orientaci v dané problematice, která je základem pro kritické zhodnocení každého předkládaného hodnocení zdravotních rizik, z toho důvodu jsou zde použity běžně užívané zkratky EIA, IPPC či WHO (Světová zdravotnická organizace) nebo IARC (Mezinárodní agentura pro výzkum rakoviny).

Adobe LiveCycle Designer byl zvolen pro přípravu formuláře proto, že umožňuje akceptovat další změny formuláře v budoucnu a definovat nová pole s většími možnostmi pro získání co nejpresnějších dat z formuláře, díky možnosti definovat parametry každého prvku a docílit tak zvýšení komfortu pro uživatele.

Přestože zde byla eventualita připravit formulář pomocí formulářových prvků webovských aplikací, neumožňovalo by to využít ho bez přístupu na internet, což by snížilo jeho rozsah využití. Díky formátu PDF je zajištěna větší možnost šíření tohoto formuláře (CD, e-mail a internet).

Vložte své jméno	Vložte datum hodnocení	Vytisknout dokument
POSOUZENÍ KVALITY HODNOCENÍ ZDRAVOTNÍCH RIZIK		
zpracovatel		
oblast aplikace HRA		
hodnocený set		
akce		
datum		
1) zpracovatel je		
a) držitel Osvědčení o autorizaci podle zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, ve znění pozdějších předpisů, pro osoby působící v oblasti ochrany veřejného zdraví		
ano ☐	ne ☐	poznámka:
b) držitel Osvědčení odborné způsobilosti podle zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, ve znění pozdějších předpisů, pro osoby působící v oblasti posuzování vlivů na veřejné zdraví		
ano ☐	ne ☐	poznámka:
2) identifikace nebezpečnosti chemické látky/faktoru		
a) byla provedena identifikace nebezpečnosti chemické látky/faktoru		
ano ☐	ne ☐	
b) byly posouzeny všechny chemické látky/faktory (viz. rozptylová, hluková studie atd.)		
ano ☐	ne ☐	uvedený důvod pro zúžení rozsahu posuzovaných agens:

- 1 -

c) dostatečné a správné údaje o nebezpečných vlastnostech agens, vycházející ze současných poznatků a vztahující se k dané situaci

3) hodnocení vztahu expozice a účinku

a) byla uvedena data o vztahu expozice a účinku vhodná a použitelná pro danou situaci

ano ☐ ne ☐

poznámka:

b) jsou použita data v hodnocení vztažená k citlivým skupinám populace

ano ☐ ne ☐

poznámka:

c) byly přednostně využity informace z evropských vědeckých institucí (WHO, IARC apod.)

ano ☐ ne ☐

poznámka:

- 2 -

Obr. 2: Ukázka vzoru formuláře.

Závěr

Formulář je již v současné době uplatňován v rámci Libereckého kraje, v budoucnu bude odborné veřejnosti k dispozici na webové stránce Krajské hygienické stanice Libereckého kraje se sídlem v Liberci (www.khslbc.cz). Vzniklý formulář si klade za cíl ulehčit pracovníkům krajských hygienických stanic orientaci v předkládaných posouzeních a zvýšit zpětně i kvalitu předkládaných hodnocení zdravotních rizik tak, aby předkládaná hodnocení zdravotních rizik obstála nejen jako podklad pro rozhodování orgánů ochrany veřejného zdraví, ale také v procesu komunikace o riziku s dalšími orgány státní správy a samosprávy a zejména s veřejností.

LITERATURA

1. MZ ČR. Zásady a postupy hodnocení a řízení zdravotních rizik v činnostech odboru hygieny obecné a komunální. HEM-300-19.9.05/31639. Praha: Ministerstvo zdravotnictví ČR; 2005.

Došlo do redakce: 22. 1. 2009

Přijato k tisku: 13. 2. 2009

Ing. Jana Kučerová
Krajská hygienická stanice Libereckého kraje
se sídlem v Liberci
Husova 64
460 31 Liberec
E-mail: jana.kucerova@khslbc.cz